

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 9

Fylke: Møre og Romsdal

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Voll

Emne:

Bygdelag: Måndalen

Oppskr. av: Sigurd Vollset

Gard:

(adresse): Måndalen i Romsdal

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

A. Lauv, som en tar av trea.

1. Det blir fremdeles tatt lauv her i bygda. Men det er på langt nær alle som tar lauv nå. Hos enkelte gardbrukere reknes lauv for årvisst for, men hos de aller fleste er det bare hjelpefor. Under siste verdenskrig lauvet man som vanlig.
2. Det er vanlig her å ta lauvet når det lir ut i slått ~~onna~~ onna. Men de rekner lauvet for å være best straks etter at det er fullt utsprottet, dvs. før jonsok. I slutten av onna tar folk lauv samstundes som de slår småhøyet. Her blir tatt mest bjørkelauv, men det kan og slenge ett og annet lauvkjervet av or, rogn, osp eller selje. Det vanlige navn på lauving er "å ta lauv".
3. Redskapet man bruker, er lauvjarn, her sier vi "laujonn". Somme ganger blir det og brukt en sterk sigd. Somme har laga lauvjarn av gamle ljår. Men de er ikke sterke. De riktige lauvjarn ble laga av smeden og var sterke og gode redskap. Noe sers redskap til å bøye ned kvistene med brukes som regel ikke. Enkelte har nok laga seg en lang krøk av tre, men de fleste tar det de når i fra marka, eller de hogger ned treet, eller de klyver oppi det. Det er ikke brukt her å rispe lauv med handa.
4. Som nevnt blir det delvis tatt lauv av tre på rot, og delvis blir trea hogd ned. Rundt steinrøyser og enkelte andre steder står tre som regelmessig blir snøydd for lauv. Trea kan vel være mellom 2 og 3 meter når man begynner å ta lauv av dem. Som regel går det rundt 5 år mellom hver gang man snøyer dem for lauv. De åra en ikke tar lauv av disse trea, får de stå heilt i fred. De blir aldri rispa. Nå i det siste har mange hogd slike tre, og de er aldri blitt sett på som noe serlig verdifulle. Navnet på slike tre er "launave".
5. Lauvet blir oftest tørka på den måten at ~~XXXXXXXXXX~~ lauvkjerva blir hengt opp i et tre som det nettopp er tatt lauv av. Der er mange avhogde greiner som er gode å henge på. Somme av gamlekarene satte opp "lauvheste," ~~men~~ det var oftest i utmarka. Men de var av simpleste slag. Det vil si, det var ikke ordentlige hesjer i den forstand. De reiste opp nedhogde tre med greinene på som det var tatt lauv av, satte sammen fleire stykker,

2

som støttet hverandre. De kunne ta en masse med lauvkjerv. Gamlekarene, ja folk nå for tida og, var svært redde for at det skulle komme regn på lauvet, Om det ikke var heilt tørt, så tok de det inn dersom det, så ut til å komme regn. Det er best å tørke lauvet i vind, men noe solskin på det var ikke så farlig.

Å stakke lauvet ute var og er ikke i bruk her. De kjørte det inn under tak så fort som mulig, enten i utløer eller i heimeløa.

Lauvet blir her rekna i lass. Ett lass lauv er 60 kjerv av vanlig størrelse.

Såkalla "surlauv" er ikke kjent her. Lauv ble aldri tørka på bakken. Likeens veit man ikke av at lauv ble blanda sammen med hågras.

6. Lauvet ble innagjerds kjørt eller dradd heim på vogn, vanlig høyvogn. Men det som ble oppevart i utmarka i utløer, ble kjørt eller dradd heim på slede. Det var en vanlig vedslede, som de la ~~la~~ staurer eller tregreier oppå. Lauv ble sjelden båret heim. Det kunne være i et slikt tilfelle at en hadde bare noen få kjerv på et sted.

Lauvdugnad er ukjent her i bygda.

7. Som allerede nevnt ble det tatt lauv både i utmark og på innmark. Både karer og kvinnfolk var med og tok lauv. Det var ikke noe utpreget karfolk- eller kvinnfolk-arbeid. Lauvtaking er ikke noe tungarbeid å rekne for, så kvinnfolka ble ikke spart.

8. De tørre lauvkjerva blir som regel lagt oppå høystålet eller oppå en lem. Er de ikke heilt tørre når de blir kjørt inn, settes de på ende langs veggene her og der i løa. Når de så er heilt tørre, blir de lagt i lad.

Her i bygda er det sauene som får lauvet. Den tia de hadde geiter, fik også de lauv. Kyr får sjelden eller aldri lauv. Lauvet blir gitt som regel bare en gang om dagen, ett mål. Har de tatt rikelig med lauv på en gard, og de har lite høy, får sauene gjerne to lauvmål. Ett til to sauere var høvelig til et mål. kjerv

9. Som før nevnt er det særlig bjerkelauv som blir tatt her i bygda. Det reknes som rett bra saufor. Men lauv av rogn og litt selje blir og brukt. Enkelte tar litt ore-lauv attåt og påstår at det er vel så bra som de andre lauvslaga.

10. Alm finnes det nesten ikke her i bygda, så risping av almelauv til gris eller andre dyr blir nok ikke brukt.

11. Noe som kalles felleslauving finnes ikke her i bygda.

B.

1. Lauv som rakes sammen på bakken, kalles bare rett og slett lauv.
2. Alle slags lauv har vært raka sammen.
3. Det blir raka sammen med en vanlig høyrive.
4. Det blir som regel frakta heim i sekker.
5. Det var særlig kvinner og barn som raka lauv.
6. Bare små mengder lauv ble raka sammen og båret heim.
7. Det ble ikke oppbevart på noen bestemt plass eller måte. Det ble mest brukt til "strål" under dyra, meget sjelden til for for dyr.

- 3
8. Sammenraka lauv ble i det heile ikke sett på som dyrefor av noen verdi.
 9. Bare i ytterste nødsfall kunne folk finne på å rake lauv til dyrefor, f.eks. til sau. Enkelte husmannskjerringer kunne ~~no~~ rake litt lauv om hausten, særlig ospelauv, men noen større rolle spilte det ikke.
- Den siste som raka lauv om hausten her i bygda, var Skara-Hille. Ho bar det heim i sekker. Det var mest ospelauv ho la seg etter. Ho for rundt på fleire gardar og raka lauv. Det er på lag 40 år sia Hille døde, og ingen har seinere tatt opp hennes "gescheft".

2918

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING